

میزان رعایت اخلاق در پژوهش‌های بالینی طب سنتی ایران

فتانه هاشم دباغیان^{*}، محمد رضا رجب نژاد^۲

۱- استادیار، موسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل، دانشگاه علوم پزشکی ایران

۲- استادیار، موسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل، دانشگاه علوم پزشکی ایران

هدف این مطالعه بررسی میزان رعایت کدهای اخلاق در پژوهش در مطالعات بالینی طب سنتی ایران بود. در این مطالعه مقطعی که در سال ۹۴ انجام شد، پایان نامه‌های رشته طب سنتی ایران که در سال‌های قبل در کمیته اخلاق به تصویب رسیده و در زمان اجرای مطالعه حاضر، نمونه‌گیری آن‌ها به اتمام رسیده بود مشخص شد. شماره تلفن شرکت کنندگان با رعایت اصل محرمانه بودن نام و نشان، در اختیار نماینده کمیته اخلاق قرار گرفت. طی تماس تلفنی با شرکت کنندگان، چک‌لیستی تکمیل شد که شامل کدهای اخلاق در پژوهش‌های انسانی بود. سپس میزان رعایت هریک از کدها بصورت درصد فراوانی گزارش شد. از ۲۱۰ نفری که با سن (۱۷±) ۴۳ سال در این مطالعه شرکت کردند، ۳۰ درصد بی‌سواد بودند و فرم رضایت‌نامه توسط همراهانشان تکمیل شده بود. هیچ‌یک از شرکت کنندگان در این مطالعات از افراد آسیب پذیر نظیر زندانیان، عقب‌ماندگان ذهنی، کودکان بی سرپرست و زنان باردار نبودند. ۵۵ درصد از این که در یک مطالعه پژوهشی شرکت کرده اند آگاه نبودند. ۹۲ درصد هدف اصلی طرح را نمی‌دانستند. ۱۱ درصد اصلاً رضایت‌نامه دریافت نکرده بودند. ۱۰ درصد از دریافت کنندگان رضایت‌نامه، آن را مطالعه کرده بودند و از این بین بیش از نیمی از افراد متوجه بخش‌هایی از رضایت‌نامه نشده بودند. هیچ‌یک از افراد نمی‌دانستند که گروه‌های مختلف مطالعه کدامند و ممکن است در گروه دارونما قرار گیرند. هم‌چنین، هیچ‌یک از افراد از وجود درمان‌های جایگزین مطلع نشده بودند. ۴۶ درصد از فواید احتمالی و ۷۱ درصد از عوارض احتمالی درمان‌های انجام شده مطلع نبودند. هیچ‌یک از افراد برای شرکت در مطالعه یا ادامه آن تحت فشار یا تشویق مالی قرار نگرفته بودند. ۶۷ درصد از افراد نمی‌دانستند که مختارند در هر زمانی مطالعه را ترک کنند. این مطالعه از این نظر که سؤالات از شرکت کنندگان در مطالعات پرسیده شد، اولین مطالعه در این زمینه است. با توجه به نتایج مطالعه حاضر به نظر می‌رسد، آموزش نحوه رعایت کدهای اخلاق در پژوهش برای مجریان طرح‌های بالینی الزامی است. هم‌چنین، لازم است نظارت کمیته اخلاق در حین انجام طرح‌های بالینی بسیار پرنگ‌تر شود.

واژگان کلیدی: اخلاق در پژوهش، کدهای اخلاقی، مطالعات بالینی، کمیته اخلاق

* Email: fataneh.dabaghian@yahoo.com